

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:

Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Mesos de l'any, pàg. 2. — Corpus de sang, pàg. 3. — Nostra premsa, pàg. 7. — Fets històrics, pàg. 9. — Una locució popular, pàg. 12. — Antologia poètica, pàg. 13. — Una locució popular, pàg. 14. — Dades expresives, pàg. 15. — Díptic de la comarca d'Igualada, pàg. 16. — Catalans notables, pàg. 18. — Endevinalles, pàg. 20. — El pedró de Les Franqueses del Vallès, pàg. 21. — Pàgina festiva, pàgina 22. — Cançons populars, pàg. 23. — Aforismes, pàg. 24. — Folklore quaresmal, pàg. 25. — El Gremi de Llibreters i Impressors a Catalunya, pàg. 27. — L'Ermita de Sant Francesc s'hi moria, pàgina 31.

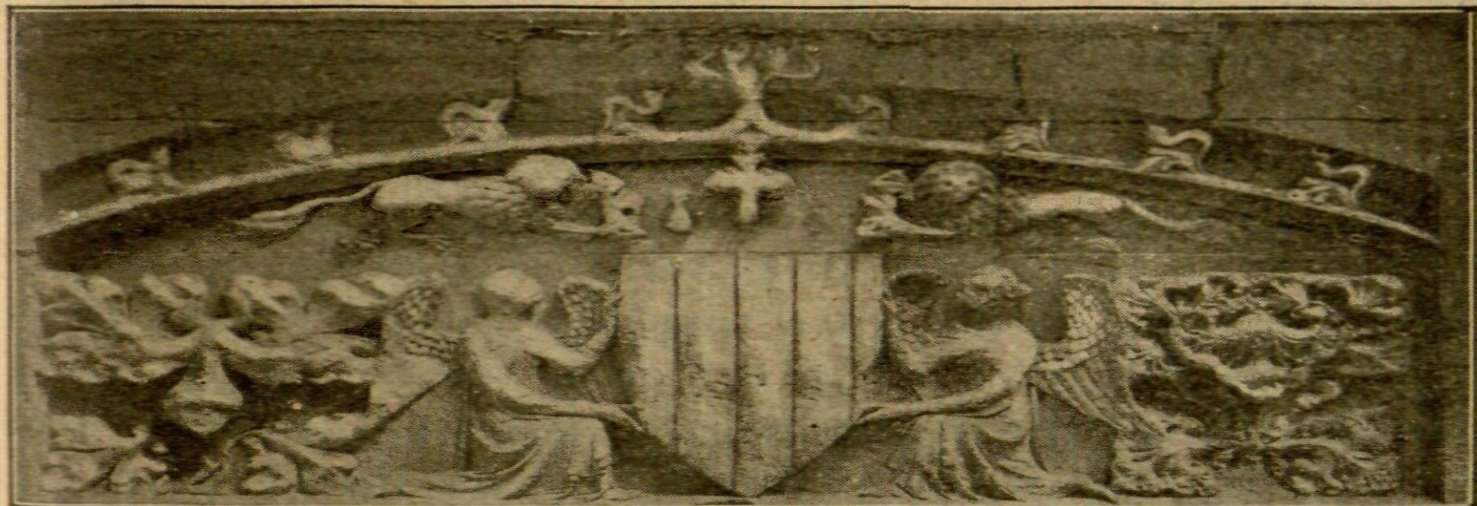
Els mesos de l'any

MARÇ

PER A PASSAR L'ESTONA...

LES dones que pel març naixen són mares de temperament limfàtic, solen ésser geloses i atretes per la vida de societat. Tenen un cervell que no para mai, exagera, les fa mentir sense donar-se'n compte. Caràcters vius, susceptibles; però no són antipàtiques.

Els homes solen tenir un temperament nerviós, molt desenrotllat l'amor propi. Dotats de temperament apassionat i voluble alhora, amen el plaer, són gelosos de la llibertat de llurs idees i sentiments. Tenen facilitat de paraula, són eloqüents, però manquen amb facilitat a les promeses. Són homes de brusques decisions, sense escoltar consells, són imprudents.

Corpus de sang

A mitjans de l'any 1640, Barcelona, i amb ella tot Catalunya, romania cruelment subjugada, violentment sotmesa, per l'imperi de la raó d'una força bruta.

Soldats pertanyents al govern de Madrid, amb el beneplàcit de llur rei i senyor, cuitaren a allotjar-se, per cert ben a contra dret, en les viles i llogarrets de la nostra terra, instal·lant-se allà on els semblà convenient.

Més que soldats disciplinats, eren bandolers renegats; més que militars amants de llur pàtria i senyera, eren viciosos empedreïts, amics de la disbauxa i desori més denigrant.

Del pa moreno, com que no era blanc, deien que era massa negre; en feien trenta mil escarafalls acabant per a donar-lo als cavalls, solament amb el propòsit d'assolar la terra. Del vi, una vegada satisfet llur assedegament amb desmesura, li atribuïen un punt d'agror, essent aquest motiu prou justificatiu per engegar les aixetes, complaent-se a regar amb ell, els carrers mal empedrats. I amb aquest estat d'embriaguesa, els ulls vermells, voluptuosos,

brillants de cobejança, talment bèsties salvatgines entraven per les cases i cometien mil barbaritats.

No satisfetes encara llurs ànsies destructores, talment onada monstruosa que tot s'ho engoleix, assassinaren, mentre celebrava el Sant Sacrifici de la Missa, a un fidel sacerdot indefens. També mataren, en el precís instant que traspassava el dintell de la porta d'una església, a un cavaller, el qual, segurament, devia anar a complir els seus deures de bon cristià. Per si tot aquest seguit de malvestats no fossin prou per a encendre, fins a arborar-lo, el foc de la indignació en els cors dels vilatans, s'arribaren a la vella església de Santa Coloma. Hi entraren en tropell, sense observar el més lleu respecte. Ho saquejaren tot. De les albes i casulles, calzes i patenes, capes, bonets i estoles, en feren un gran foc al bell mig del temple. Ben aviat els bancs de fusta; els confessionaris i cadires de boga destinats als fidels, ajudaren a què el fogueral prengués gran increment. Les flames llengotejaven ja les voltes. Doncs bé, va ésser llavors quan un d'aquells viciosos, foll d'ira i venjança, espanyà barroerament el Sagrari. En tragué un formós copó d'or policromat, preciós joiell de gust artístic bellament treballat, completament rublert de Sagrades Formes. Com que Aquestes li feien més nosa que servei, no sabent què fer-ne, les llançà al foc... Els seus companys, entretant, recorrien els diversos altars i capelles, apoderant-se de tot allò que a llur judici representava algun valor.

El poble, enutjadíssim, nomenà una Comissió per tal que visités al Virrei de Catalunya, amb l'exclusiu fi d'innovar-li el mal que aquells soldats feien.

—Llicència els he donat jo, molta més se'n poden prendre— els digué el comte de Santa Coloma com única resposta a les queixes formulades.

Aquesta contestació tingué la virtut de revoltar tota la terra. Ja que el Virrei és mostrava conforme

amb el procedir de la soldadesca, desoïnt per complet les justes lamentacions del poble, aquest és prendria la justícia per la seva pròpia mà.

Aquells dies —primeries de juny— anaven arribant, entrant pel Portal Nou, colles de segadors. Eren tots ells alts i cepats, de rostre bru, recremat pel sol, de musculatura forta i coratjosos com el que més.

Tamarit aclamat pel poble, aleshores de la revolta del *Corpus de Sang*, que s'inicià pels indrets del que després fou Plaça de Medinaceli, ara Plaça de Manuel Azaña.

Cofats amb sengles capells de palla d'amples ales per així resguardar-se tot el possible dels raigs solars, cenyits llurs cossos amb faixes de coloraines llam-pants i amb la falç, convenientment embeïnada, penjant del costat esquerre, el seu pas per la capital catalana era quelcom alegre i joiós, objecte sempre de comentaris ben elogiosos.

Baixaven, segons tradicional costum, a la ciutat comtal per tal de segar els ufanosos camps de blat del

pla de Barcelona. Aquell any, però, regnava entre ells gran efervescència. La majoria, per no dir tots, portaven gravat en llur pensament la visió desoladora de les escenes d'horror que havien presenciats arreu de les comarques d'on procedien. I això, naturalment, els llevà el bon humor i àdhuc bona part de la tranquil·litat que en altre temps tant els caracteritzava.

Els ànims, doncs, estaven excitadíssims. Una espurna de no res que hagués saltat, hauria pres de seguida anant a encendre el foc d'un gran desgavell humà.

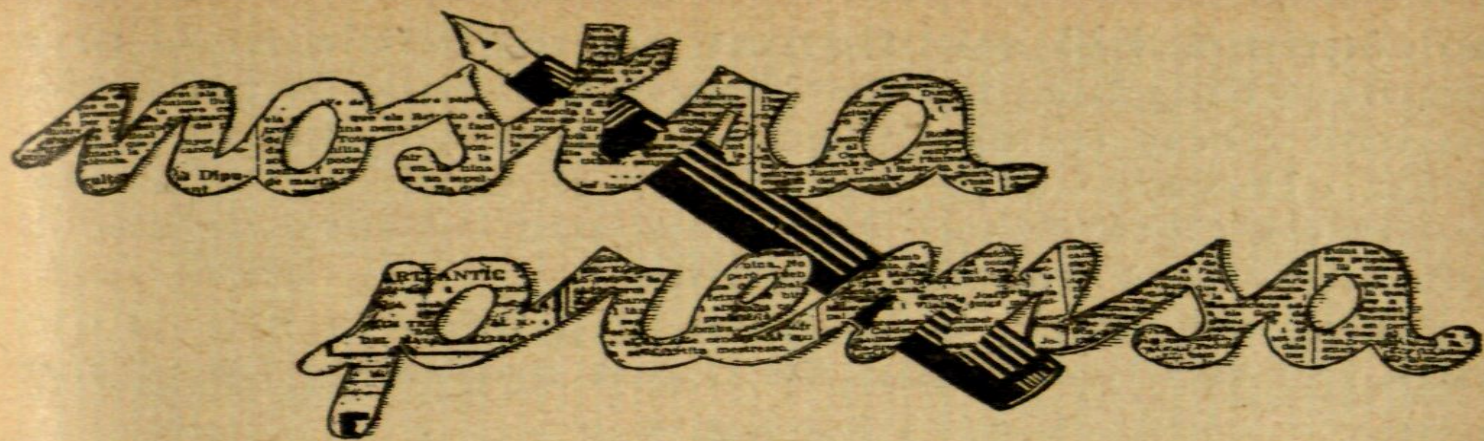
I l'espurna saltà. Saltà precisament el matí del 7 de juny del 1640, jornada en la qual el món catòlic celebrava, aquell any, la festivitat del Corpus Christi.

El fet esdevingué de la següent manera: Cert individu que temps enrera havia estat servent de l'odiat agutzil Montrodori, se li ocorregué escorcollar, en ple carrer Ample, a un segador. Aquest es resistí. L'altre, vivament contrariat, l'insultà grollerament. De les paraules pasaren als fets. En sortí victoriós qui obrà amb traïdoria, no pas el que procedí noblement. Uns instants més tard, el cos de l'infortunat segador jeia damunt les llosanes del carrer, completament cosit a punyalades.

La infausta nova de l'incident, enduta per les veus del poble, anà a raure a les oïdes dels segadors que en espera de què se'ls presentés feina romanien estacionats a la Rambla, davant per davant de la Portaferriça.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

(Acabarà).

«CLARIS»

AQUEST era el nom d'un setmanari, que portava com a subtítol «Comentari a la vida nacional catalana» i sota la direcció de F. Maspons i Anglasesell; la redacció i administració: Tuset, 28 - Editorial Altés - Barcelona. El primer número va sortir el dia 17 de maig de 1932, constava de dos fulls o quatre pàgines, el tamany era de 32 per 22 1/2 centímetres, i es venia a 10 cèntims. En els dos primers números deia: setmanari de publicació eventual; i des del tercer: setmanari de durada eventual.

Varen publicar-se dinou números, essent el darrer el que portava la data, 20 setembre 1932. En el «Comiat» s'expressava així: «CLARIS» va aparèixer per a comentar la discussió de l'Estatut al Parlament espanyol.

»Avui, finida la discussió parlamentària, ha acabat ja el seu objectiu i suspèn la sortida.

»No abandona, però, el lloc. Es molt possible que vinguin moments que, són d'esperar i de desitjar que vinguin aviat, facin útil una nova informació, per exemple, la de discutir el Parlament català una Constitució per a Catalunya i llavors, és a dir, quan sigui escaient, si hi ha nova avinentesa, reapareixerà.»

Per una circular que féu pública la redacció de «CLARIS» en agost de l'any 1933, es posa a coneixement dels catalans que: «Es tracta de la reaparició del «CLARIS», periòdic que fou publicat durant la discussió de l'Estatut a les Corts de Madrid.»

I efectivament, el dia 11 de setembre de 1933 sortí el primer número de la segona època; preu

20 cèntims, i el seu format era el doble de la seva primera tongada, tal com havia anunciat la redacció, en una circular, de la qual copiem el següent paràgraf: «Havent-se ja constituït el Govern i el Parlament de Catalunya, i començada la seva actuació, «CLARIS» serà publicat de nou».

Així va ésser, com hem dit, però la seva nova vida fou tan breu, que se li pot aplicar la frase *flor*

Clarís

SETMANARI DE PUBLICACIÓ
EVENTUAL

1

17 de Maig de 1932

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
IMPREMTA EDITORIAL ALTES
CARRER DELS ANGELS, 22 I 24
BARCELONA
NÚMERO SOLT: 10 cms.

La discussió de l'Estatut

Comentari resumit de

F. MASPONS I ANGLASELL

CLARIS saluda a la premsa, i especialment a aquella amb la qual té comunitat d'ideal.

ELS DIES PRESENTS.

El dia present reproduïm a un regle de distància els episodis que prou a principi de la guerra passada la Duita per la Catalunya.

La diferència entre uns i altres és accidental, perquè llavors personificava la resistència la persona del rei; ara l'encarna l'Estat, que s'ha posat al seu lloc. Un gran moviment d'opinió reclamava instantment que fos promulgada la Constitució; Ferran VII tenia al seu costat totes les forces reaccionàries que aglomeraven al seu entorn els interessos creats, la intriga, la manca de visió i la rutina; amb el que aquell resistia el clam. Era un episodi més modern, que era el constitucional; en un moment determinat hagué de cedir i hi hagué Constitució; més tard foren vençuts altra vegada els constitucionalistes i l'imposició de nou l'autoritat absolutista.

En un article publicat fa pocs dies a la premsa de Madrid, el senyor Hurtado va recordar un dels episodis d'aquella lluita; aquell en el qual Ferran VII, vençut i impotent per a resistir l'avanç del temps, deixà Constitució; si, però redactada pel poble, no; la que vulgui jo. Aquella és exactament el moment actual de l'Estatut. L'Estat espanyol, no podent resistir ni la força de l'opinió catalana ni l'avanç dels temps, deu també a la fe l'Estatut, si, però redactat per Catalunya, no; el que vulgui jo.

Malgrat les promeses fetes i el tracte convingut, malgrat la sanció d'un plebiscit, l'Estat espanyol que va rebre oficialment l'Estatut redactat per Catalunya, no en fa cas encara, i en posa en el seu lloc un altre que el vol substituir i és l'únic al qual s'ave a donar bel·ligerència, transigeix que hi hagi l'Estatut, però no amb la voluntat de Catalunya; ofereix donar facultats, però no vol reconèixer que Catalunya les tingui per dret propi; està disposat a consentir que els catalans tinguem una certa autonomia, però no que Catalunya tingui personalitat. La farem igual; Ferran VII també deixà Constitució, si, però la que jo vulgui donar, no la que vol el poble; que és igual que dir: Constitució, no; perquè la concessió atorgada en aquestes condicions no té cap de les garanties que caracteritzen una Constitució; no resolta el problema constitucional; com, en efecte, no el va resoldre llavors, no resol, per tant, la qüestió catalana ni la de l'Estatut, és un episodi del camí ascensional que hi porta; un episodi ple d'interès perquè representa la immutabilitat del moment d'arribada al cim.

La història mostra com va acabar la lluita constitucional. Després dels episodis de resistència, malgrat ells, i un bon punt preceptat per ells, va arribar indubtablement el moment de plenitud, el rei hagué de cedir. Així també, malgrat les resistències, i gràcies per elles, vendrà l'Estatut, no el que ara transigeix a concedir l'Estat, sinó el que correspon que hi hagi Catalunya, a la fi, entrant el que pacíficament podria fer anys i àdhuc, sempre d'interès, categoria pública com el rei, el de

Mentel i la resta dels similars d'Europa. Tot el que hi cal per arribar-hi és saber-se sostenir amb dignitat al seu lloc, serenament i mantenint la seva voluntat de la manera com la manté l'honre que té consciència del seu dret.

LA SESSIÓ DEL PRIMER DIA

La irregularitat de la discussió

La discussió de l'Estatut no va anar estranyament al que després ens esperem de les Corts, però així i tot va ésser una discussió irregular.

L'anàlisi de dos episodis que fins ara procedia. A la reunió tinguda el 17 d'abril entre els representants de l'Estat espanyol i els de la República Catalana a la Generalitat, va començar que l'Estatut que redactessin els catalans seria presentat a les Corts espanyoles com a proposta de Govern. Legítim el sentiment en va començar. Externament el pacte s'havia complert, però en el discurs de presentació del senyor Alcalá Zamora a les Corts, es va apropar a afegir a la declaració de promesa, alguns manifestacions que anul·laven per endavant. Va dir que era un Estatut que el Govern el presentava sense haver-lo discutit ni haver-lo llegit, que el cas era singular i que per aquesta causa el procediment era singular; és a dir, es va declarar simple instrument de transmissió i per tant sense altra responsabilitat ni interès que el que té el rei transmissor i el venedor que materialment porta una correspondència.

Què és una promesa de Govern

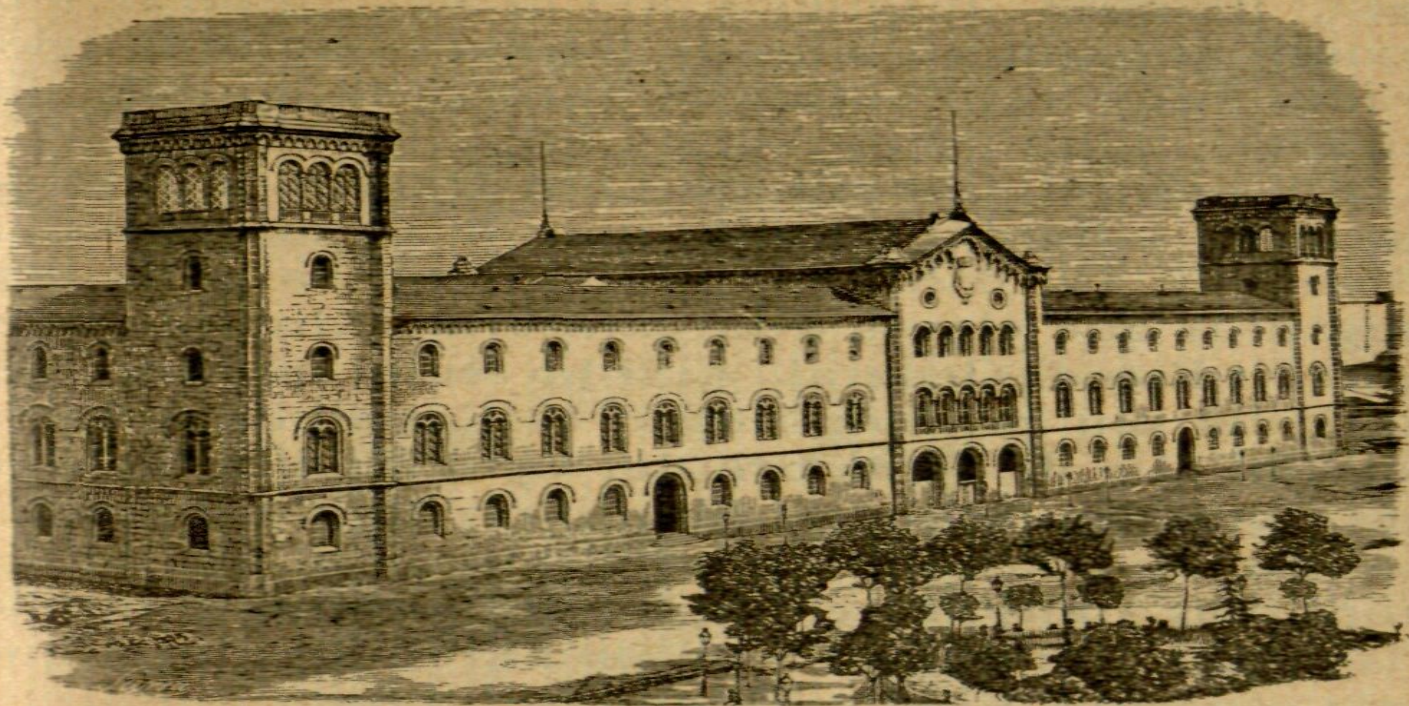
Evidentment, una promesa de Govern és una altra cosa ben diversa. Ho es pot dir almenys que així entenem, i podem entendre que aquesta promesa de Govern hauria d'ésser-hi.

Facsimil del primer número.

d'un dia, doncs amb aquest primer número, acabà la seva existència, perquè també fou el darrer.

Amb el nom de «Clarís» va sortir una publicació a Barcelona que era el portantveu de la Societat Recreativa «Clarís», i sortia mensualment, corresponent el primer número al mes d'abril de 1901. Demés de donar nota de les funcions a celebrar, publicava treballs literaris. El va començar a dirigir En Simó Alsina i Clos.

JOSEP CARRERAS.

La Universitat de Barcelona, obra del gran arquitecte Elias Rogent, i la Plaça, tal com apareixien al començ, segons dibuix de l'any 1877.

FETS HISTORICS

La Universitat de Barcelona

SEMBLA que pels anys de 1310 a 1314 ja existia a la nostra ciutat una Acadèmia de jurisprudència que costejava *lo magnífich e savi Consell de Cent*.

L'any 1340, aquesta Acadèmia, havent ampliat el seu camp d'acció amb l'additament a la primitiva càtedra de jurisprudència, d'altres càtedres en les quals s'ensenyava Gramàtica, Filosofia, Teologia i Medicina, rebé el nom d'Estudi General.

En la del·liberació tinguda pel Consell de Cent el 6 de març del 1377, es tractà de demanar el trasllat a Barcelona de la Universitat de Lleida, la qual petició fou denegada pel monarca.

L'antipapa Benet XIII (Pere de Luna), per butlla datada el 6 de juliol del 1400, aprovà la constitució del Col·legi de Medicina sota un règim autònom i el 12 d'abril del 1402, Martí I l'Humà prenia aquest col·legi sota sa reial protecció.

El propi Martí I atorga, en 9 de maig del dit any

1402, diversos privilegis a l'Estudi General i el Consell de Cent, en una de les seves sessions celebrades l'any 1430, prengué l'acord de dotar-lo del seu erari.

En 1450 el Consell de Cent trameté a Joan de Marimon i Bernat Çapila, com a ambaixadors, a Alfons IV (V d'Aragó) qui es trobava a Sicília, pregant-li que elevés a la categoria d'Universitat el sobredit Estudi General. Així ho féu el monarca per mitjà del seu privilegi, datat al Castell de la Torre Octàvia, el 3 de setembre del 1450, instituint-hi, a més, totes les facultats. Aquest privilegi fou confirmat per un altre del papa Nicolau V el dia 30 del propi mes i any, en el qual el referit papa concedia a la nostra Universitat tots els altres privilegis que tenia concedits a la de Tolosa.

En aquells temps la Universitat ocupava una casa del carrer de Ripoll enfront del de Micer Ferrer i per insuficiència del local es veié obligada a establir algunes classes en diferents indrets de la ciutat. Un d'aquests indrets fou una casa del carrer de la Bòria—enderrocada quan es procedí a l'obertura de la Via Laietana—en la qual conta la tradició que hi cursà els seus estudis Sant Ignasi de Loiola.

Aquesta insuficiència de local, motivà que es pensés en bastir un edifici que fos digne continent del contingut que havia d'hostatjar. Fou l'indret escollit per a dur a terme aquesta edificació, el lloc precis on avui s'obre la Rambla de Canaletes, ocupant la seva façana el lloc comprès entre el carrer dels Tallers i el portal de Santa Anna.

La primera pedra d'aquest edifici fou posada pel Conseller en Cap Bernat Desvalls i amb assistència de totes les autoritats civils i eclesiàstiques, el 18 d'octubre del 1536. En 1559, encara que inacabat, ja s'hi donaven les classes.

Suprimides per reial ordre de l'11 de maig del 1717, les sis universitats que hi havia a Catalunya, per reunir-les totes a Cervera, l'Estat s'incautà d'aquell edifici i el destinà a caserna, la qual fou tostemps coneguda amb el nom de Caserna dels Estudis.

En 1843 fou desallotjat i enderrocat aquest edifici

per a donar lloc a l'obertura del portal d'Isabel II en el pany de muralla que tancava la Rambla per la seva part superior.

L'any 1816 el capità general de Catalunya, Francesc Xavier Castaños, elevà una súplica al govern per tal que fos retornada a Barcelona la seva Univer-

Alfons IV i V d'Aragó.

sitat. Aquesta súplica no fou atesa, però el canvi polític ocorregut en 1821 motivà que renasqués l'antic Estudi General que per decret del 29 de juny d'aquell mateix any fou elevat a Universitat.

Un nou canvi polític ocorregut en 1823 motivà la nova supressió de la nostra Universitat fins que l'any 1835, poc després de l'exclaustració dels regulars, fou establerta una nova càtedra de jurisprudència a l'edifici que havia estat convent de Sant Gaietà, de clergues Teatins, el qual edifici encara existeix a la plaça de Santa Anna, cantonada al carrer de Duran i Bas.

El 19 de novembre del 1836 fou creat novament l'Estudi General el qual es domicilià en el que havia

estat—i actualment torna a ésser—oratori de Sant Felip Neri a la plaça d'aquest mateix nom.

La Universitat de Cervera fou definitivament suprimida per decret datat el dia 1 de setembre del 1837 i resta amb aquest títol el nostre Estudi General, assent-li definitivament confirmat el títol d'Universitat per decret del 22 d'agost del 1842.

Per deficiència i a l'ensems insuficiència de l'antic local de Sant Felip Neri, la Universitat s'havia traslladat l'any anterior (1841) a l'antic convent del Carme, situat al carrer d'aquest mateix nom i enfront de l'Hospital de la Santa Creu, en el lloc on avui s'obren els carrers dels Angels, Doctor Dou i Pintor Fortuny. Allí subsistí la Universitat fins que tingué lloc el seu trasllat a l'actual edifici bastit *ad hoc*.

La primera pedra d'aquesta nova Universitat—projectada per l'arquitecte Elias Rogent—fou col·locada el 22 d'octubre del 1863, inaugurant-s'hi les classes en octubre del 1872, si bé les obres no s'acabaren fins l'any següent.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

UNA LOCUCIÓ POPULAR

«*Fer els gegants*»

Es que algú ignora què vol dir aquesta frase popular?

Vol dir això: tenir una arrogant figura, dur una vestimenta de reis o de prínceps, sobreeixir tres canes entre la multitud... i no fer sinó caminar amb un saltironet impropï de llur majestat.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

El meu poble

EL meu Poble estimat
és al mig de la Vall de l'Empordà.
Quan la ventada el bat
com cap més d'aquest Món el cel té clar.

Altes muntanyes de gentil carena
precisen el contorn de la Planúria.
Al fons el Canigó, —blavor serena
de l'aire enfront l'enlluernant blancúria—.

Campasses grogues entre claps d'userda,
grisenques oliveres.
Entre fulles d'argent catifa verda
les hores de migdia rialleres.

Plàcida resplendor, to exquisit
entorn totes les coses.
Se'n vola a l'infinit
tebi perfum de xuclamel i roses
i fruites regalades suaument.

Una tarda d'estiu, tot lentament
jo anava pujant per les vorades
estimades.

Fins a perdre's dos núvols s'allargaven
i al mig un gran clar verdenc deixaven
diàfan, en el Cel.

Profundament veient-lo m'estremia,
i el cor emportat d'aquell anhel
—misteriosament amanyagaire—
que de vegades quan es mor el dia
damunt del Món serenament l'enlaire,
se m'omplia
d'illusions, de llum i d'alegria.

ANTONI XIRAU.

(Del llibre "Safreu").

Pel carrer de Sant Pau. La festa de Sant Pau del Camp a darreries del segle XVIII. (Gravat d'època).

UNA LOCUCIÓ POPULAR

«*Alt com un Sant Pau*»

PER a celebrar la festa de la Conversió de Sant Pau, el gremi d'espasers, a la vigília, posava en mans de l'home més alt de Barcelona, una llarga i ben trempada espasa, la qual era passejada processionalment. El portador de la descomunal espasa

representava Sant Pau i vestia a semblança de l'Apòstol. Aquest personatge era acompanyat per altres que anaven vestits a l'estil militar antic, els quals tocaven flaviols i timbals i movent gran soroll escampaven alegre bullici entre el veïnat. Hi anava també l'*andador* amb el vestit apropiat, lluint les insígnies del gremi i tocant una campaneta demanava al poble que contribuís amb almoines al millor lluïment de la festa de Sant Pau.

El gremi d'espasers de Barcelona, en voler fer ostentació del seu art amb aquella espasa que era passejada pels carrers de la ciutat per un home alt i forçut, popularitzà entre els barcelonins la dita familiar: *Alt com un Sant Pau*, que encara posem sovint als nostres llavis.

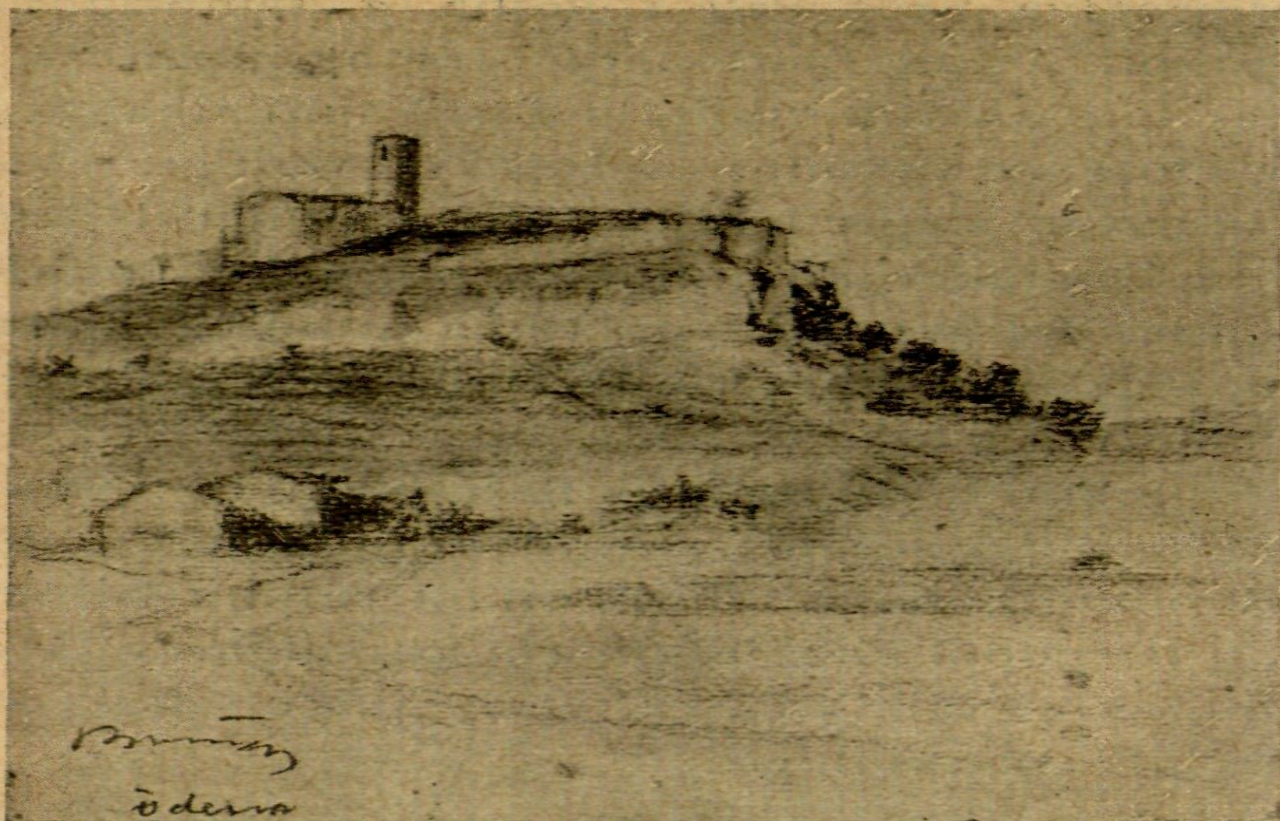
Dades expressives

No és un secret per a ningú que, en matèria d'estalvi, la nostra terra és una de les més previsores.

Les dades que a continuació reproduïm ens mostren aspectes interessants de la situació econòmica a casa nostra.

Pel gener de 1932, les Caixes d'Estalvis de Catalunya tenien 707 milions de pessetes en dipòsit. Pel gener de 1933 en tenen 805 milions.

Aqueixes xifres ens diuen amb tota evidència que la situació econòmica de Catalunya, no solament supera la crisi mundial, sinó que cada dia que passa es torna més sòlida, pròspera i satisfactòria.

Odena, per Borràs.

Díptic de la comarca d'Igualada

I. - EL SENYORIU D'ODENA

Els senyors d'Odena molt antigament tingueren jurisdicció sobre la vila d'Igualada.—En 1132 un d'aquells senyors, anomenat Ramon Guillem, compartia els expressats drets juntament amb el monestir de Sant Cugat del Vallès.—En 1185, Ramon d'Odena, fill de l'anterior, aprovava una donació feta per son pare i en dictar son testament, l'any 1196, concedí al citat monestir, entre altres coses, la presa de l'aigua d'Igualada destinada a sos molins: també llegà unes terres on solia fer-se el mercat antic.—El castell d'Odena en el segle XIV, se'l disputaren el noble senyor vescomte de Cardona i el rei Pere IV d'Aragó.—El primer acudí als tribunals i la custòdia del castell va ésser confiada en 1347 al Comú de la vila d'Igualada.—Després de diverses alternatives, se sap que darrerament els drets senyorials de tota la Conca d'Odena pertanyeren al duc de Medinaceli.

Montbui, *per Borràs*.

II. — EL SENYORIU DE MONTBUI

Encara que el senyoriu de Montbui fos posseït primerament pels senyors Reis d'Aragó, en el segle xv el tingué l'honorable família d'En Joan Berenguer de Montbui, qui també tingué finques en el territori de la vila d'Igualada, entre altres, el molí apel·lat de «L'Abadia».—Aitals drets i pertinences senyorials passaren en el primer terç del segle xvi a la casa dels Comtes de Plasència, per virtut del casament de donya Anna de Montbui amb don Claudi de La Nuça.—Un dels dits comtes es diu que tingué gran participació en el setge de Barcelona, l'any 1714.—Dins l'església parroquial de Montbui, en el pla del presbiteri existeix la tomba de sa família, ostentant l'escut nobilari.—Darrerament els drets senyorials estaven vinculats en el Marquès de Dos-Aguas que tenia son domicili a la ciutat de València.

GABRIEL CASTELLÀ.

CATALANS NOTABLES

Ramon Cabrera i Griñó

GENERAL carlista, nascut a Tortosa, el dia 27 de desembre de 1806. Començà a estudiar la carrera eclesiàstica, però després d'alguns anys, l'abandonà, no arribant a ordenar-se de sacerdot.

A la mort de Ferran VII, degut als antecedents polítics de la seva família, fou exiliat, ordre que no complí, doncs va dirigir-se a Morella presentant-se al baró d'Herves, que estava reclutant individus per a constituir una partida d'homes addicta a don Carles.

El primer acte bèl·lic en què prengué part fou a Vina-roç, no tardant en donar proves del seu extraordinari valor, fent-se popular entre les tropes carlines. Tant és així, que va formar una partida, i en 1834 era tan nombrosa, que se la va considerar com un batalló, amb el qual va ajuntar-se a la divisió de Carnicer, qui el nomenà coronel, que després confirmà don Carles. En 1836, ja era segon cap de la divisió. Cabrera, però, no estava conforme en la marxa de les operacions, per la qual cosa anà a Navarra per a entrevistar-se amb don Carles, qui li dispensà molt favorable acolliment, i l'ascendí a brigadier.

En ésser afusellat Carnicer, per les tropes governamentals, va succeir-lo en el comanament de l'exèrcit carlista del Centre. En 1835 inaugurà la campanya amb la brillant acció d'Alloza.

Poc després va cometre, el general Nogueras, la insigne infàmia de demanar l'afusellament d'una velleta: la mare de Cabrera, donya Maria Griñó, que estava a la presó de Tortosa, des de 1834. Hi va consentir Mina, capità general de Catalunya, i ordenà al governador de Tortosa l'afusellament, que sense formació de procés, ni donar-li temps per a complir les seves darreres voluntats, va realitzar-se el dia 16 de febrer de l'any 1836. Aquest acte tan repugnant i inhumà, contribuí, naturalment, a fer més cruel la guerra civil.

Don Ramon Cabrera sofrí vàries ferides, alguna de gravetat, però més tard, ja guarit, assolí una gran victòria, derrotant a una columna liberal a Pla del Pou. Després va recobrar Cantavieja, que abans havia perdut, i don Carles l'ascendí a Mariscal de Camp. En 1837 protegí amb les seves forces el pas de l'Ebre per l'exèrcit de don Carles, a qui acompanyà en la seva marxa sobre Madrid, tirotejant-se els seus soldats amb la guarnició de la capital, a Vallecas, davant del Retiro.

Tornà després a Maestrasgo, i allí obtingué, en 1838, moltes victòries, aconseguint apoderar-se de Morella, gloriós fet d'armes, pel qual li va ésser concedit el títol de Comte de Morella.

A l'efectuar-se el conveni de Vergara, va haver de refugiar-se a França, a mitjans de 1840, on va ésser reclòs a la fortalesa d'Ham pel govern francès, i posat en llibertat l'any 1842.

Quan a Catalunya varen aixecar-se nombroses partides carlistes en 1847, don Carles ordenà a Cabrera la llur direcció, i el nomenà Capità General. En entrar, però, a Catalunya, i davant la impossibilitat de portar a bon terme l'empresa, a causa dels contratemps soferts pels seus partidaris, i havent estat ell mateix derrotat al Pasteral, prop d'Amer (Girona), en 1849, retornà a França. Malgrat la infructuositat d'aquella intentona, don Carles li concedí el títol de Marquès del Ter.

Des de 1849 no tornà ja Cabrera a intervenir en la política dels seus correligionaris, i establí la seva residència a Londres. Allí va casar-se, i del matrimoni van néixer quatre fills.

A l'adveniment d'Alfons XII, acceptà la dinastia regnant a Espanya, i el Govern li reconegué, en 1876, el grau de capità general de l'exèrcit espanyol i el títol de Comte de Morella.

Morí a Londres, en la seva residència de Wentworth, a 24 de maig de l'any 1877.

ENDEVINALLES

Es rodó com un garbell,
és llarg igual que un budell,
i ai d'aquell que cau a n'ell.

(El pou)

Què és això:
llarg i rodó
com un furgadô?

(El pou)

La dona, quan la té
la cerca amb dolç amor;
si la dona no la té,
ni la cerca ni la vol.

(La pussa)

Es bèstia petita i fina,
que beu i no orina.

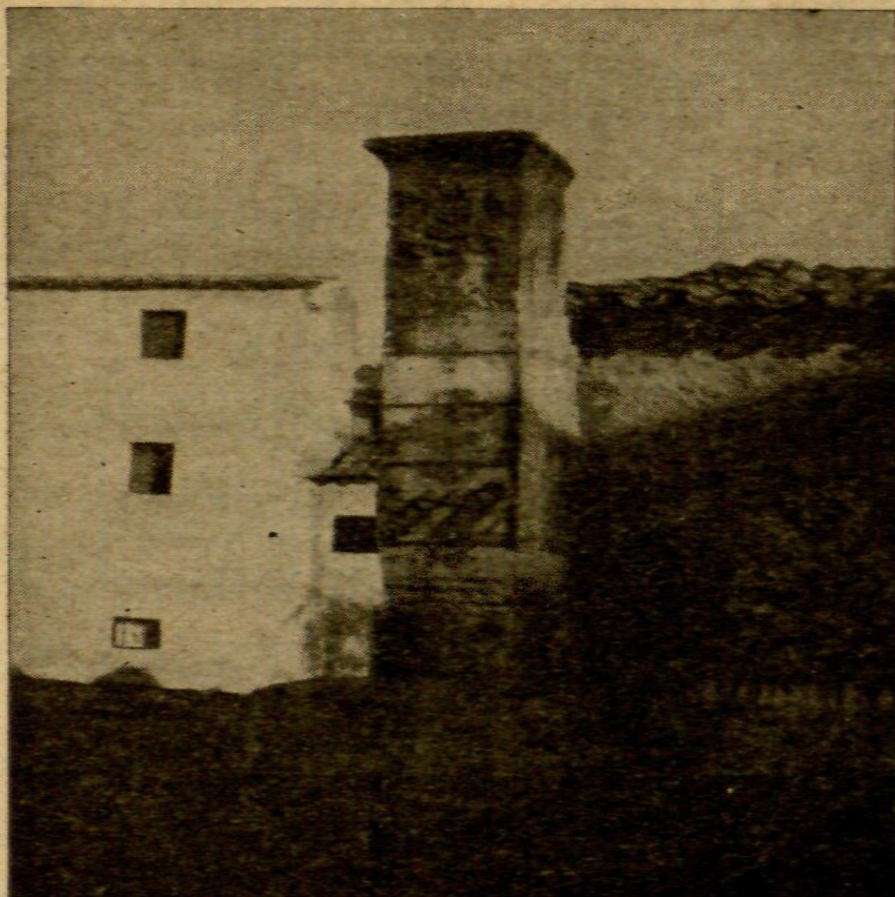
(La pussa)

Abans de néixer el seu pare,
el fill ja qui sap on para.

(El fum)

El pare encara no és nat
que el fill salta pel terrat.

(El fum)

El Pedró de Les Franqueses del Vallès

LES parròquies de Llerona, Marata, Corró de Munt i Corró de Vall, junt amb les seves masies escampades per les esmentades, són les que formen o constitueixen, en la part Oriental de la comarca vallesana, el que anomenem «Les Franqueses del Vallès».

Hom qui s'interessi, pot veure perfectament, encara avui dia, l'origen del nom de Les Franqueses.

En el lloc de Corró de Vall explica la tradició que passava per l'antic camí de Granollers, una virreina de Barcelona, i aquesta, en ésser aproximadament on avui ocupa la plaça de Corró, o sigui prop de l'església, la virreina donà a llum un infant. Els veïns del lloc, l'acolliren molt amablement. Aquesta, per tal d'haver-la auxiliada, els concedí a tots els nats en aquell terme «fills de Barcelona» i, a més, certes franquícies.

En motiu d'aquest nomenament s'alçà al mig de l'esmentada plaça un pedró (1) amb l'escut de Barcelona, dessota del qual diu «Las Franquesas».

Aquest és el nom del terme, el pedró del qual encara ens demostra l'origen d'aquell.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.

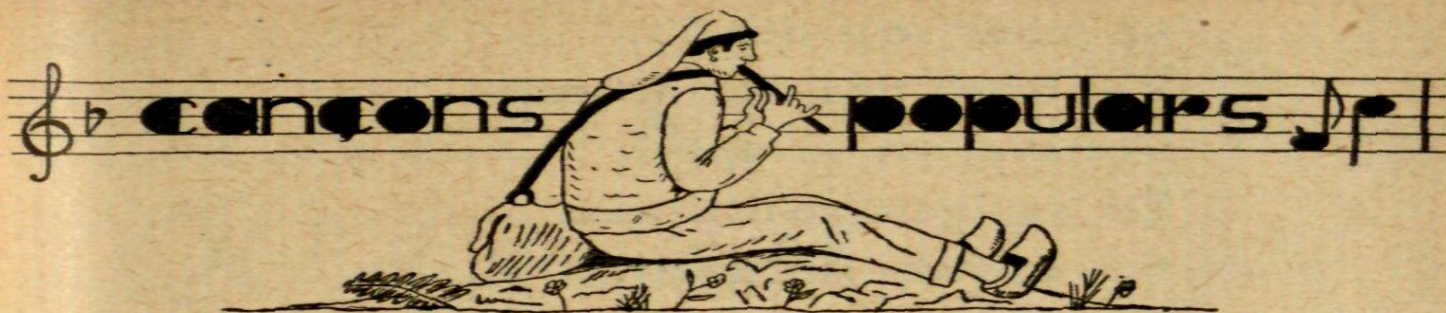
(1) Aquest pedró pertany, segurament, al segle XVI.

Qui es vol esquilar?

*L'hereu a la Rambla. Heus aquí el tipus del «pagès de fora»
que baixa, millor dit, que baixava a la Rambla... perquè
ara ja no s'hi veuen aquests tipus castissos,
sinó el pagès senyor, que trobareu
a l'«Orient».*

El bou i la mula

UNA cançoneta nova
bé la sentireu cantar
treta del bou i la mula
quan se varen encontrar:
Quan el bou per ses desgràcies
a casa seva va anar,
al ser al peu de la porta
més de tres quarts va trucar.
—No sé per quin cap m'ho prenga
ni per quin cap m'ho prendré:
o bé se n'és adormida
o tindrà algun forastê.—
Ja te n'hi obra la porta,
li diu: —Entra el meu marit;
quina por que n'he tinguda
tota soïeta en el llit.—
Ja li allarga la cadira.
—Ai, descansa, mon marit,
diu, vete'n aquí a pipa
per poder-ne fumà un xic.
—El carinyo que ara em gastes
no me'n solies gastar:
ara te'n conec, la maula,
que em volies enganyar.—
Amb el llum que ella portava

va mirar sota del llit,
 i el burro que ella hi tenia
 s'estava tot arrupit.
 De ganivets se'n tiraren
 fins a voler-se matar,
 i luego lo pobre burro
 perdó li va demanar.
 —Ai, bou, si tu me'n perdones
 i si me'n deixes estar,
 del regiment de Banyoles
 te'n faré ser capità,
 i si et portes com un home
 i així com mana la llei,
 luego et vindrà la patentia
 per a ser-ne coronel.

A F O R I S M E S

Les ànsies de l'ase maten el tragner.
 Any de poc pa, garbell espès i sedàs clar.
 Qui té ciència, no es fia de l'apariència.
 Arbore sovint trasplantat, no posa rels.
 D'un arbre caigut tothom en fa llenya.
 Qui a bon arbre s'acosta, bé n'ha del fruit i de l'ombra.
 Qui s'arrauleix, el fred se'l menja.
 ¿Com sabrà l'ase què és safrà, si mai no ha estat adroguer?
 Qui té art, va a qualsevol part.
 Qui assegura dura, a despit de mala ventura.
 Qui s'assembla els seus, no fa tort a ningú.
 No hi ha millor truc, que "Déu t'ajut".

FOLKLORE QUARESMA

La serra la vella

DELS vells costums catalans, de les nostres tradicions, sempre n'hi ha que ens duen l'agre-dolç dels records de la nostra infantesa.

A mitja Quaresma, us recordeu d'aquella típica diada de la *serra la vella*?

Aquesta capta o festa infantil que es fa generalment en un dimecres, la guàdim encara avui dia pels nostres pobles. Amb una franca companyonia s'arpleguen colles d'infants; l'un porta una petita serra, l'altre una branca d'arbre i un cistelló o cabasset, i els veieu recorrent pels carrers i van a les cases més conegudes. I els sentiu sovint com al trucar a les portes diuen: —¿Hi ha res per la *serra vella*?

En cas afirmatiu, veureu com amb la serra comencen a fer el petit esgarrinx a la branca que duen, i es posen a cantar.

Heus ací la cançó popular que es cantava (1) antigament:

Serra vinaire
en volem fer,
per guanyar-ne
molt diner,
serra la vella
serra la jove,
aquella que és més tova,
mestressa, porteu ous
que demà serem dijous;
mestressa, porteu carn-salada

* Cauçó que es cantava a Sabadell.

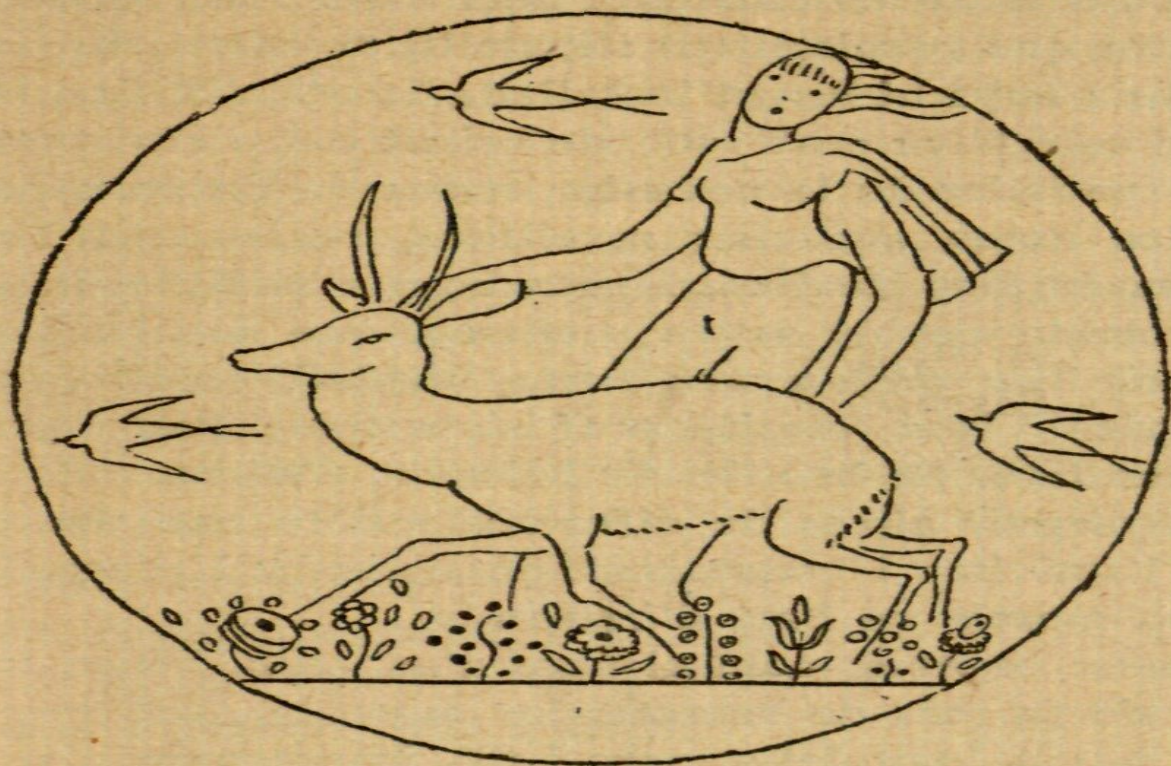
que la serra està esmossada;
mestressa, porteu oli
que la serra se'n va al dimoni;
mestressa, porteu vi
que la serra no vol seguir.
Violet Sant Pere,
Violet Sant Pau,
la caputxa ens queia,
la caputxa ens cau.
Passarem per plaça
tot ho trencarem;
i de plats i olles
res hi deixarem.
Del calaix i el calaixó
vinguen ous a la cistella.
Del calaix i el calaixó
vinguen ous al cistelló.
En venim de Roma
i en portem corona
de Sant Nicolau,
dau-nos la paga
i Adéu-siau.

Altra cançó variant d'aquella:

Un any per la serra vella
ningú em va fer serrar:
sinó que una mala vella
que em donà els ous covats.
Em va dir que eren del dia
i eren de l'any passat,
Déu li mati les gallines,
i li tregui els ulls del cap.

Acabada la cançó rebien la paga per la més vella de la casa, els donaven algun dineró com també ous, ametlles, taronges, i tota altre classe de fruita, que l'endemà en disfrutaven en un dia de camp.

FRANCESC GOSALBES I CASTAÑÉ.

El Gremi de Llibreters i Impressors a Catalunya *

(Acabament)

A Barcelona, durant el segle XVI, l'art de Gutemberg va tenir més preponderància que en altres illocs de la Nació.

Es pot assegurar que a mitjans del segle XVI solament tenia Barcelona dues impremtes, o oficines d'imprimir, i a finals d'aquella centúria ja comptava amb *cinc* impremtes.

A partir d'aquest moment, l'art de Gutemberg pren tal volada que durant la centúria de 1600, teníem installades a Barcelona unes 30 impremtes, havent-n'hi de tan importants com la d'en Cormellas, la qual es suposa que, sols despesades en materials, tenia invertides unes 67.250 ptes., i també en aquella època es parla d'una de renom, dels germans Vilella, tan ben assortida, que es pot dir que no es troba a mancar res del necessari a una impremta en aquella època, per poder compondre llibres de Cor, Missals, Breviaris, i tot el referent a llibreria.

* Vegi's el número 8.

Les indicades impremtes tingueren una existència llarga, però a totes les existents pels anys 1683 es té d'afegir una altra que precisament s'installà al carrer de Cotoners, on ja feia anys hi havia installada la d'En Rafael Figueró, la qual comptava amb molt de crèdit entre els barcelonins.

El fundador de la nova impremta és En Joan Jolis; segons les notes que tinc recollides, respecte a l'obra de l'impressor, tinc de fer constar, com a notable, la primera obra sortida de les seves premses, que fou la que porta per títol "*Tu vida es tu fruto, Adán*", escrita pel Pare Fr. Carles Vives, ermità profés de Sant Pau i preceptor d'Humanitats, en la vila de Miravet d'Ebre.

Van seguir altres de diferents autors que van posar a prova l'activitat i constància en el treball d'aquell Jolis, que fou mestre en l'art d'imprimir.

Aquest cognom, com el nom d'en Joan, vénen repetint-se des de fa més de setanta-dos anys, la qual cosa indica que hi havia Joan Jolis, pare i fill, impressors.

El 1775, s'acabà de publicar l'edició del "*Quixot*", que va ésser avalorada amb tipus i gravats al boix, i figura en la Bibliografia Cervantina com una de les primeres edicions fetes a Barcelona, d'aquell llibre immortal, fet pel rei de la literatura castellana.

Devia haver mort el segon dels amos de la impremta de referència, per quant surten impressos d'aquella casa amb el nom de Hereus de Joan Jolis.

Els Hereus, als pocs anys cedeixen la impremta a Bernat Pla, i a comptar de 1764 surten els impressos de l'antiga casa de Jolis a nom de Bernat Pla. Sots la nova firma, aquesta augmenta notablement, dia per dia, la seva reputació i crèdit, i sens dubte és una de les que disfruta més del favor del públic, tot hi haver altres impremtes que tenen tanta fama, justificada pels seus impecables treballs.

D'aquell temps data la introducció dels impressos de la casa Pla en el Seminari i en el Palau Episcopal de Barcelona. Llavors s'efectuaren grans reformes en el règim, administració i ensenyança de dit Seminari, gràcies a les innovadores iniciatives de l'illustríssim Prelat don Josep Climent, de les quals fou fidel executor el jove prevere don Fèlix Amat, entusiasta protector de la impremta del carrer de Cotoners.

Desapareix d'aquest món el diligent i expert Bernat Pla, probablement a principis del segle XIX, i el substitueix

en el govern i en l'administració de la impremta la seva vídua, Tecla Pla, amb quin nom trobem els impressors de dita casa a partir d'aquest moment, 1803, i continuà amb creixent èxit els treballs de dita casa baix la direcció de dita senyora Tecla, secundada fidelment per Vicenç Verdaguer, qui va entrar com aprenent d'impressor, i en la seva constant aplicació i talent demostrat, havia arribat a conquerir el lloc, tant merescudament, que en vida de Bernat Pla ja se li confia el regentar la impremta.

El cas de la Vídua Pla, continuant l'obra del seu marit, no era nou en els anys de la tipografia barcelonesa, puix trobem els següents, merescudament reconeguts per la història:

Catarina Mathevat, 1646 a 1713.

Maria Angela Martí, 1730 a 1763.

Maria Angela Giral, 1733 a 1788.

Eulàlia Piferrer, 1782 a 1818.

A la llista d'aquestes barcelonines que figuren entre els impressors que han sobresortit en aquesta ciutat, tenim d'afegir el nom de la que ho fou de la faiso més evident, i que és el de la senyora Francisca Verdaguer.

Impremta de Joan Jolis, carrer dels Cotoners. Anys: 1683-1689-1707-1724-1747-1750-1755.

Impremta de Jolis, carrer de Cotoners. Any: 1763.

Impremta de Joan Jolis, carrer de Cotoners. Any: 1763.

Impremta de Bernat Pla, carrer de Cotoners. Anys: 1778-1779-1781-1782.

Oficina de Tecla Pla, Vídua, administrada per Vicenç Verdaguer, carrer de Cotoners. Anys: 1803-1805.

Hereus de la Vídua Pla, carrer de la Princesa. Any: 1857.

El canvi evolutiu de la raó social primera fins l'actualitat, queda històricament ressenyat en aquest article, però com l'establiment no s'havia traslladat fins a mitjans de 1913, estant establert més de 50 anys en el mateix carrer, i com sia que en les dades que acabem de relatar, resulta que els peus d'impremta acusen un canvi anterior, això s'explica sabent que entre els anys 1851-1853, amb motiu de l'obertura de l'actual carrer Princesa va ésser enderrocat part del carrer de Cotoners, i, com a conseqüència,

part de la casa on hi havia installada la impremta dels Hereus de la Vídua Pla, i de llavors que la impremta té la seva entrada per la part nova del carrer de Princesa, i per dita causa es tingué de modificar l'adreça llur.

La importància de la casa quedà demostrada, d'una manera ben palesa, envers 1893, amb motiu d'una exposició de llibres i impressos de Catalunya, organitzada en els salons de l'Ateneu Barcelonès, on varen ésser exposats diversos gravats de fusta (boixos) molt antics, propietat de la casa Hereus Vídua Pla.

Aquesta casa conserva, com a record, les caixes de la impremta volant de la guerra de la Independència, disposades de tal forma, que es podien portar d'un lloc a l'altre sense por d'empastellar les lletres dels diversos caixetins, per la qual cosa tenia una tapa de fusta a la part superior i sostenint-se per la part inferior; trofeu, quasi heroic, de varonil figura de la senyora Francisca Verdaguer.

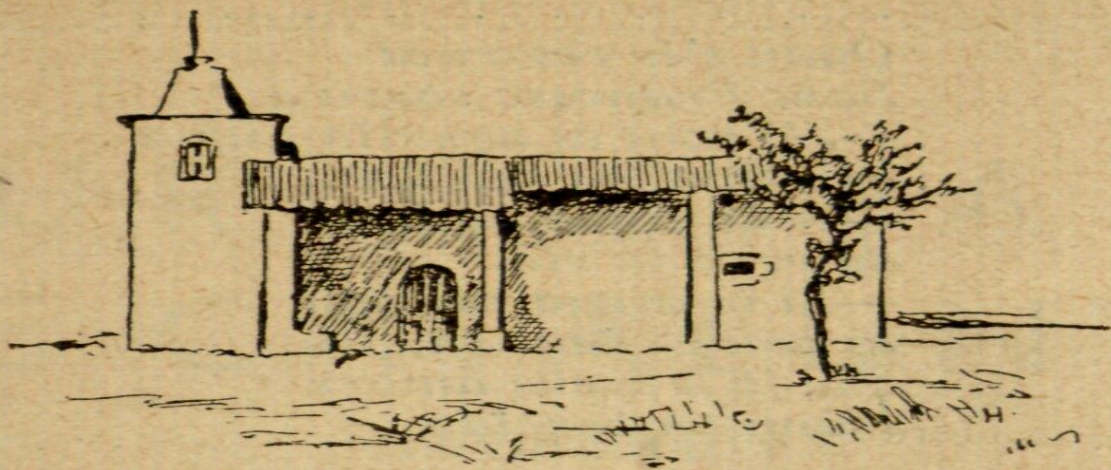
* * *

Els impressors tenen, com a patró, des del segle XIX, a Sant Joan *Ante Portam Latinam*, quin martiri devien recordar la pietat dels nostres, cada vegada que ells elaboraven la tinta d'imprimir, la qual no es venia en el comerç del nostre país, abans del primer terç del segle XIX.

El dia 6 de maig, dedicat a l'esmentat Sant, era festa en tot el gremi, i es celebrava amb una solemnitat religiosa. Es completava dita festivitat amb un acte de beneficència; al mateix temps es repartien unes fulles soltes, amb poesies, que alguna vegada eren originals de grans literats i poetes eminents de la nostra llengua.

R. CANIVELL.

L'Ermita de Sant Francesc s'hi moria

ESTÁ situada a la plana de Vic, aprop de Gurri, en l'indret on trenca la carretera de Roda.

Quan no el gust de visitar una Ermita antiga, compensarà a l'excursionista que dirigeixi allí els seus passos, el goig d'admirar un bell i excel·lent quadre (que reproduïm), degut a un pintor de Vic, Colomer, de començos del passat segle, quin argument es troba estretament lligat amb la fundació d'aquesta Ermita, segons conta la tradició, que diu:

Trobant-se a Vic el seràfic Pare, i volent satisfer el seu gran desig de fruir de les delícies de la solitud, va dirigir-se a una casa veïna, per a fer oració prop d'on ara hi ha l'Ermita, però no hi pogué arribar, caient sota una alzina per haver-li sobrevingut un dolç deliqui a impulsos de l'amor diví que arborava el seu cor, o potser per manca de forces degut a les seves moltes penitències.

Passà pel lloc on el pare Francesc havia caigut desmaiàt, un bon pagès d'una propera masia, qui veient al Sant en tal estat, va auxiliar-lo oferint-li el seu ajut i li portà aigua d'un pou de casa seva amb el canteret, que li havia demanat; al donar les gràcies li digué: «Casa que té un pou d'aigua tan saludable, ha d'anomenar-se Poudevida»; i des d'aleshores així se la coneix.

Mossèn Cinto Verdaguer, brodà magníficament aquest fet, amb els següents versets:

.
 Quan s'és retornat
 Sant Francesc sospira.
 —¿D'hont és aquesta aigua
 que tant me deleita?
 —N'és aigua de pou
 de vora la via.
 —Si és aigua del pou
 lo pou és de vida,
 que ja'ls meus amors
 l'hauran beneïda.

Curiosa i famosa pintura a l'ermita de *Sant Francesc*
s'hi moria, que va inspirar a Verdaguer el romanset
 que porta aital nom, una de les millors *Violes* dels
 Jocs Florals.

Com fites, per ci per lla, s'hi veuen alguns roures
 i alzines recordant que fou un vistós bosc, sota les
 ombres del qual el devot camperol hi aixecà un al-
 taret oratori que s'engrandí a impuls de la benèfica
 acció franciscana.

Aquesta Ermita té l'especial particularitat d'ésser
 de les poquíssimes dedicades al Patriarca d'Assís
 durant la seva vida, doncs data de l'any 1225, i Sant
 Francesc no va morir fins a 1226.

Biblioteca de Comunicació
 i Hemeroteca General

JAUME PORTA.

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA